

فهد تحت عنوان الرسائل العشر در قم، ۱۴۰۹ ق چاپ شده است که عبارتند از: ۶. جوابات المسائل البحرانية؛ ۷. جوابات المسائل الشامية الاولى؛ ۸. رساله وجيزه في واجبات الحج؛ ۹. غاية الايجاز لخائف الاعواز؛ ۱۰. كفاية المحتاج الى مناسك الحاج؛ ۱۱. اللعة الجليلة في معرفة النية؛ ۱۲. المحرر في الفتوى؛ ۱۳. مصباح المبتدى و هداية المقتدى؛ ۱۴. الموجز الحاوي لتحزير الفتاوى؛ ۱۵. نبذة الباغي في مالا بد منه من آداب الداعي. اين كتاب مختصر عدة الداعي است.

ب - خطی: ۱۶. الادعية والختم (آقا بزرگ، ۱/۳۹۳): ۱۷. التواريخ الشرعية عن الائمة المهديّة (همو، ۴/۴۷۵): ۱۸. الخلل في الصلاة (همو، ۷/۲۴۷): ۱۹. جوابات المسائل الشامية الثانية (همو، ۵/۲۲۳): ۲۰. تعيين ساعات الليل و تشخيصها بمنازل القمر (همو، ۴/۲۲۸): ۲۱. شرح الارشاد، که ظاهراً قسمتی از آن در کتابخانه مرکزی، به شماره (۴) ۲۶۲۱ موجود است؛ ۲۲. فقه الصلاة (آقا بزرگ، ۱۶/۲۹۳): ۲۳. اللوامع (آستان قدس، ۲/۱۳۰-۱۳۱، ۵/۴۸۷: شورا، ۱۲/۲۶۶): ۲۴. نيات العبادات و صيغ العقود والايقات (مرعشي، ۲/۴۱۵): ۲۵. الهداية (آقابزرگ، ۲۵/۱۶۴) و نیز چند کتاب ديگر از جمله استخراج الحوادث که متضمن پیشگويهاين براساس سخنان حضرت علي (ع) بوده، به وي منسوب است (آقا بزرگ، ۲۱/۲، ۸/۶۸، ۱۱/۸۱، ۲۰/۳۹، ۲۴/۷۴).

شوشتری (۲/۳۹۵ - ۳۹۶) مدعی شده است که نزد ابن فهد کتابی در زمینه علوم غریبه بوده که در هنگام مرگ، آن را به فردی سپرده و از وی خواسته بود که آن را در رود فرات اندازد. براساس همین روایت سیدمحمدبن فلاح مشعشعی که در آغاز، از شاگردان ابن فهد بوده است، آن کتاب را با حيله به چنگ آورد و با استفاده از مطالب آن، بر خوزستان استیلا یافت. آقا بزرگ این کتاب را همان استخراج الحوادث دانسته که به نظر درست نمی آید.

مأخذ: آستان قدس، فهرست: آقا بزرگ، الذریعة: ابن ابی جمهور، محمدبن علی، عوالم اللالی العزیزة، به کوشش مجتبی عراقی، قم، ۱۴۰۳ ق / ۱۹۸۳م؛ ابن فهد حلی، احمدبن محمد، المذهب البارع فی شرح المختصر التامع، به کوشش مجتبی عراقی، قم، ۱۴۰۷ ق / ۱۹۸۷م؛ افندی، میرزا عبدالله، ریاض العلماء، به کوشش احمد حسینی، قم، ۱۴۰۱ ق / ۱۹۸۱م؛ بحر العلوم، محمد مهدی، الرجال، به کوشش محمد صادق بحر العلوم و حسین بحر العلوم، نجف، مکتبة العلمین: حرعاملی، محمدبن حسن، امل الأمل، به کوشش احمد حسینی، بغداد، ۱۳۸۵ ق / ۱۹۶۵م؛ خوانساری، محمد باقر، روایات الجنات، تهران، ۱۳۸۲ ق / ۱۹۶۲م؛ شورا، خطی: شوشتری، قاضی نورالله، مجالس المؤمنین، تهران، ۱۳۶۵ ش؛ مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، بیروت، ۱۴۰۳ ق / ۱۹۸۴م؛ مرعشی، خطی؛ مرکزی، خطی.

ابن فیاض، نک: قاضی نعمان.

ابن فیره، نک: شاطبی.

ابن قابسی، نک: قابسی.

ابن قارح، ابوالحسن علی بن منصور بن طالب حلی (۳۵۱ -

۱۴۰۶ ربیع الآخر ۱۴۰۷؛ نعیمی، عبدالقادر بن محمد، الدارس فی تاریخ المدارس، به کوشش جعفر حسینی، دمشق، ۱۳۴۷ ق؛ نیز:

Ahlwardt; Arberry; Arberry, A.J., A Second Supplementary Hand-list of the Muhammadan Manuscripts in the University and Colleges of Cambridge, Cambridge; 1952; Bankipore; De Slane; ESC²; GAL; GAL,S; Loebenstein, H., Katalog der arabischen Handschriften der österreichischen Nationalbibliothek, Wien, 1970; Nemoy, L., Arabic Manuscripts in the Yale University Library, New Haven, 1950; Vajda, Georges, "Note sur la Geschichte der arabischen Litteratur", JA, Paris, 1952, Vol. CCXL.

یوسف رحیم‌لو

ابن فهد حلی، ابوالعباس جمال الدین احمدبن شمس الدین محمدبن فهد حلی اسدی (۷۵۷ - ۸۴۱ ق / ۱۳۵۶ - ۱۴۳۷م)، فقیه امامی، زادگاه وی به درستی دانسته نیست، اما همین مقدار روشن است که زمانی در حله اقامت داشته و در مدرسه زینیه به تدریس مشغول بوده است. همچنین وی بخشی از عمر خود را در کربلا سپری کرده است (خوانساری، ۷۱/۱ - ۷۲). وی نزد شاگردان فخرالمحققین و شهید اول به تحصیل فقه و حدیث پرداخت (حرعاملی، ۲/۲۱؛ خوانساری، ۷۲/۱). آقا بزرگ (۱۳/۱۰۸) بدون ذکر دلیلی او را از شاگردان شهید اول دانسته است، اما این مقدار روشن است که وی در ۸۲۴ ق / ۱۴۲۱م در جزین از علی بن محمد بن مکی، فرزند شهید اول، به دریافت اجازه نایل شده است (افندی، ۱/۶۴). از استادان وی می‌توان، علی بن خازن حائری، علی بن یوسف بن عبدالجلیل نیلی، ابن متوج بحرانی، مقداد بن عبدالله سیوری، جمال الدین ابن اعرج عمیدی و علی بن عبدالحمید نسابة حسینی را نام برد (ابن فهد، ۱/۱۹۴؛ شوشتری، ۱/۵۷۹؛ ابن ابی جمهور، ۸/۱؛ خوانساری، همانجا) و مهم‌ترین شاگردان وی را علی بن هلال جزیری، ابن راشد قطیفی، عبدالسمیع بن فیاض اسدی، ابن عشره کرکی، مفلح بن حسن صیمری، محمدبن محمدبن حسن حولانی و سیدمحمد بن فلاح مشعشعی باید دانست (شوشتری، ۱/۵۸۰؛ ابن ابی جمهور، همانجا؛ حرعاملی، ۲/۷۵؛ مجلسی، ۱۰۵/۲۶ - ۲۷؛ افندی، ۱۳/۱۲۱؛ خوانساری، ۷۳/۱، ۱۶۹/۷). از آن رو که ابن فهد به زهد و تقوی شهره بوده و آثاری نیز در اخلاق و عرفان نوشته، شوشتری (۱/۵۷۹) وی را صوفی و مرتاض خوانده است. ابن فهد در ۸۴ سالگی درگذشت (بحر العلوم، ۱۱۱/۲) و بنا به گفته خوانساری (۱/۷۴) مدفن وی در کربلا در جنب خیمه‌گاه واقع شده است.

آثار:

الف - چاپی: ۱. التحصین فی صفات العارفين، تهران، ۱۳۱۴ ق (درحاشیه مکارم الاخلاق) و نیز قم، ۱۴۰۶ ق (همراه مشیرالاحزان)؛ ۲. عدة الداعي و نجاح الساعي، تهران، ۱۲۷۴ ق؛ ۳. الفصول فی دعوات اعتقاد الفرائض، ۱۳۱۴ ق (در حاشیه مکارم الاخلاق)؛ ۴. المقصّر من شرح المختصر، مشهد، ۱۴۱۰ ق؛ ۵. المذهب البارع فی شرح المختصر التامع، که جلد اول آن در ۱۴۰۷ و جلد دوم آن در ۱۴۱۱ ق در قم به چاپ رسیده است. همچنین مجموعه‌ای از رساله‌های ابن